

4-6 YAŞ GRUBU ÇOCUKLARIN GELİŞİM ÖZELLİKLERİ BAĞLAMINDA DİN EĞİTİMİ
DEVELOPMENT CHARACTERISTICS OF CHILDREN 4-6 AGE GROUPS AND RELIGIOUS
EDUCATION

Yrd. Doç. Dr. Salih AYBEY

Bülent Ecevit Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Zonguldak/Türkiye

ÖZ

Ruh ve beden gibi maddi ve manevi unsurları bünyesinde barındıran insanoğlu, bir yandan yeme, içme, uyuma vb. gibi maddi gıdasını temin etmeye çalışırken, öte yandan sevmeye, güvenmeye, bağlanmaya, inanmaya gibi ruhi/manevi gıdasını elde etmek için çalışmaktadır. Bireyin beden sağlığı için maddi gıdalar ne kadar önemli ise ruh sağlığı için de manevi gıdası o denli önemlidir.

Günümüzde çocukların, dini/ahlaki vasıflara sahip birer insan olarak yetişmeleri için daha fazla çaba gösterilmektedir. Gerek din eğitiminin, genel eğitim içinde önemli bir yere sahip olması gerek 2014 yılından itibaren açılan ve giderek sayıları artan 4-6 yaş Kur'an kursları bu çabayı göstermektedir.

Hedefine ulaşması gereken bir eğitim faaliyetinin ilk çocukluk yıllarında başlatılması gerektiği ve çocuğun karakterinin büyük bir bölümünün ilk altı yıl içinde oluşturduğu bugün psiko-pedagojik bir gerçektir. Bu gerçekten yola çıkarak 4-6 yaş grubu çocukların gelişim çağları dikkate alınarak daha iyi ve kalıcı bir din eğitiminin nasıl verilebileceği sorusuna cevap aranmıştır.

Anahtar Kelimeler: Din Eğitimi, Gelişim Çağları, 4-6 Yaş, Nasıl Bir Din Eğitimi?

ABSTRACT

Human beings who possess the material and spiritual elements such as the soul and the body in their own way, eat, drink, sleep and so on. While trying to obtain spiritual / spiritual food such as love, trust, attachment, and faith. The importance of physical food for body health is also important for spiritual well-being.

Today more efforts are being made to educate children as people with religious / moral qualities. Religious education has to have an important place in general education. The courses of 4-6 years old Kor'an courses which are opened since 2014 and increasing in number are showing this effort.

It is a psycho-pedagogical reality today that a training activity that needs to be achieved must start in the first childhood years and a large part of the child's character in the first six years. This is really the way to look at the development ages of children in the age group of 4 to 6 years, how to give a better and lasting religious education was asked.

Keywords: Religion Education, Development Ages, 4-6 Years, What Kind of Religious Education?

1. GİRİŞ

Eğitim, insanın doğumuyla başlayan ve hayat boyu devam eden bir süreçtir. Bu sürecin belki de en önemli evresini öğrenmenin en yoğun olduğu ilk altı yaş dönemi oluşturur. Araştırmalara göre bu dönem içerisinde yer alan 4-6 yaş aralığında insan, hayatı boyunca öğreneceği şeylerin pek çoğunu öğrenmektedir (Sağlam, 2003: 27; Köylü, 2004: 137). Bu nedenle özellikle 4-6 yaş dönemlerinde elde edilen tecrübelerin bireyin sağlıklı bir kişilik yapısı oluşturmasında, yeteneklerini en güzel şekilde gerçekleştirebilmesinde, inanç ve değer yargılarının şekillenmesinde ve toplumda sorumluluk sahibi olabilmesinde etkili olduğu bir gerçektir.

Eğitim faaliyeti, ruhi ve bedeni güçlerini dengelemiş ve bütün istidat ve kabiliyetlerini sonuna kadar geliştirmiş, kendini gerçekleştirmiş insanı yetiştirmeyi hedefler. Çünkü insanoğlu eğitime elverişli ve eğitime muhtaç bir varlıktır. Ancak herkesin istidat ve kabiliyeti birbirine eşit değildir (Şentürk, 1999: 4). Eğitimcinin

görevi büyümeye, gelişmeye, olgunlaşmaya, bilgi ve beceri kazanmaya müsait olan organizmanın istidat ve kabiliyetine uygun şekilde onun yetişmesine ve şahsiyet kazanmasına yardımcı olmaktadır.

Gerek Kur'an-ı Kerim gerek Hz. Peygamber'in uygulamaları başta olmak üzere on dört asırlık İslam medeniyeti birikimi ve yapılan araştırmalar din eğitiminin küçük yaşlardan itibaren verilmesi gerekliliğini göstermektedir. Çünkü çocukluk dönemi, bireyin kişilik ve karakterinin şekillendiği, ileriki hayatına yönelik pek çok tutum ve davranışın öğrenildiği ve bireyin ileriki hayatının temellerini oluşturması bakımından oldukça önemli bir dönemdir. Bu nedenle çocukluk döneminde olumlu ve bilimsel temellere dayalı bir din eğitimi verilebilirse, eğitim etkinliklerinde ve kullanılan materyallerde çocuğun gelişim çağlarına uygun dinî bilgi ve semboller kullanılabilirse sağlıklı bir din eğitimi ve inanç gelişimine imkan sağlanmış olur (Gün, 2014: 34; Yazıbaşı, 2017: 310-311). Oysa söz konusu dönemde din eğitimi ve öğretimine yer verilmemesi, çocuğun temel gelişim alanlarından birisi olan dinî ve ahlaki gelişiminin ihmal edilmesi anlamına gelmektedir (Sağlam, 2003: 27). Unutulmamalıdır ki, çocukluk hayatın tüm safhalarının üzerine bina edildiği bir çağdır. Her şey tüm ayrıntılarıyla hatırlanmasa bile kişilik oluşumunun temeli bu dönemde atılmaktadır. Çocuğun inanç ve uygulama alanlarında çelişiklere sebep olmayan, kişiliğiyle uyumlu bir din eğitimi uygulaması bu dönemlerde çok önem arz etmektedir.

İşte bu makalenin amacı da, 2013-2014 yılından itibaren 10 ilde pilot uygulama ile başlayan ve son yıllarda ülkemizin her köşesinde sayıları giderek artan 4-6 yaş Kur'an kursu öğrencilerine bu alanda yapılan çalışmalar doğrultusunda daha doğru ve sağlıklı nasıl bir din eğitimi gerçekleştirilmelidir? sorusuna cevap aramaktır. Bu amaçla makalede önce, 4-6 yaş çocukların gelişim özellikleri ve bu dönemdeki çocuklara din eğitimi ve öğretimi yapılırken dikkat edilmesi gereken hususlar ele alınacaktır.

2. 4-6 YAŞ GRUBU ÇOCUKLARIN GELİŞİM ÖZELLİKLERİ

İnsanın herhangi bir dine inanmada tabii ve şuur dışı bir yönü olabildiği gibi, isteyerek ve bilerek inanma hali, diğer bir ifadeyle eğitim yoluyla işleniş yönü de vardır (Sağlam, 2003: 27). Bu nedenle genelde eğitim özelde ise din eğitiminin etkili olabilmesinin yolu, eğitimin belli bir sistem dâhilinde yapılmasıdır. Dolayısıyla din eğitimi ve öğretiminde de genel eğitim ve öğretiminde olduğu gibi çocuğu tanımak, onun ruh ve beden gelişimini doğru olarak tespit etmek (Ay, 2002: 25-26; Oruç, 2013: 973-974) eğitimde başarılı olmanın ilk şartıdır. Özellikle din eğitimi gibi önemli bir eğitim verilirken çocuğun psikolojik yapısının yani gelişim çağlarının çok iyi bilinmesi gerekmektedir (Aybey, 2016: 77-78; Çamdibi, 2001: 227-228). Bu ifadeler, çocuğun gelişim çağları hakkında bilgi sahibi olmanın önemini ortaya koymaktadır. Bu nedenle öncelikle çocuğun gelişimini çeşitli yönlerden ele almak istiyoruz. Ancak, çocuk psikolojisi ile ilgili eserlere bakıldığı zaman, çocukluk çağının çeşitli devrelere ayrıldığı görülecektir. Her ne kadar çocukluk çağlarını kesin sınırlar ve çizgilerle bir tasnife tabi tutmak zor olsa da, genel kabul gören tasnifi dikkate alarak çocukluk çağı ilk çocukluk (4-6 yaş), orta çocukluk (7-9 yaş) ve ileri çocukluk veya son çocukluk (10-12 yaş) çağı olarak tasnif edilebilir. Biz çalışmamızın sınırları içerisinde kalmak amacıyla bu devrelerden sadece ilk çocukluk dönemi (4-6 yaş) olarak adlandırılan dönemi zihinsel, duygusal ve dinî gelişim özellikleri bakımından incelemekle yetineceğiz.

2.1 Zihinsel Gelişim ve Din Eğitimi

Zihin, anlama, kavrama, düşünme, muhakeme, akıl yürütme ve öğrenme gibi istidat, yeti veya melekelerin bütünü olarak tanımlanabilir (Şentürk, 1999: 17). Zihin gücü veya zekâ denilen bilme, yapabilme veya hayata, şartlara uyum sağlama, değişen durum ve olaylara intibak edebilme gücümüz potansiyel olarak doğuştan getirdiğimiz bir istidattır. Bu istidatın elverişli çevre şartları altında gelişmesi ve işe yarar hale gelmesi gerekmektedir. Bu sebeple iyi bir bakım, beslenme ve iyi bir eğitim, doğuştan gelen iyi bir potansiyel zekâ gücünün gelişip ortaya çıkmasını sağlar (Başaran, 1978: 50-52; Şentürk, 1999: 18; Ataç, 1991: 61-63).

Zekâ gelişimi, çocuktan çocuğa birtakım farklılıklarla birlikte 1,5 - 2 yaşlarından itibaren başlamaktadır. Bu yaşlarda başlayan zekânın gelişme seyri, 4-6 yaşlarında hızlanmakta ve bu durum 15-16 yaşlarına kadar devam etmektedir. Zekâdaki bu hızlı gelişmeyi 4-6 yaşlarında belirgin bir şekilde hissetmek mümkündür (Sorenson, 1975: 52). Bu dönemde çocuğun zihinsel gelişimi belli bir düzeye gelmiştir. Ancak, henüz mantıklı düşünme seviyesinde olmadığından çocuklar bu dönemde nesnelere görüntülerinin etkisinden kurtularak nesnelere arası ilişkileri tam olarak kavrayabilecek durumda değildirler (Şentürk, 1999: 22). Yine bu dönemde çocuk henüz sayının, ağırlığın ve miktarın biçim değişikliğine rağmen aynı kalacağını kavrayamamaktadır. 4-6 yaşları arasında çocuk, sınıflama ve gruplama da yapamamaktadır. Muhakeme etmesinde yetersizlikler vardır ve olaylar arasında ilişki kurmada güçlük çekmektedir. Bu dönemde çocuk bunları anlayabilecek durumda değildir (Selçuk, 2005: 49). Bu nedenle din eğitimi verilirken bu hususlar göz önünde bulundurulmalıdır.

4-6 yaş dönemi çocukta, egosantrik (benmerkezci) bir düşünce hâkimdir, dolayısıyla gerçekleri kendine göre değiştirerek anlar, empati yapamaz ve kendi görüşlerini eleştirel olarak değerlendiremez (Selçuk, 2005: 49). Yine bu dönemde çocuk, olayları ve hikâyeleri konuların sırasını bozmadan olduğu gibi anlatır; neden ve niçin sorularını çok sorar, ancak zihinsel olarak somut işlemler döneminde olduğundan soyut kavramları anlayamaz. Bu nedenle zihinsel olarak bazı konularda henüz hazır olmadığı için bazı soruların yanıtları açıklansa ve öğretilse de bir şey öğrenemez (Yavuzer, 2000: 220-221).

Din eğitimi ile ilgili konuların çocukların gelişim dönemleri dikkate alınarak çocuklara nasıl sunulabileceği ele alınması gereken önemli konulardandır. İlk çocukluk dönemi olarak adlandırılan 4-6 yaşlarında çocukların zihni, dinî bilgilerle ve uygun din dili ile desteklenmemişse ileride “ölümsüz, doğmayan, doğurmayan, eşi benzeri olmayan, her yerde hazır olan” bir varlığı kavraması güç olacaktır.

2.2. Duygusal Gelişim ve Din Eğitimi

Duygu, belirli nesne, olay ya da kişilerin bireyin iç dünyasında uyandırdığı izlenimler (TDK “Duygu”, <http://www.tdk.gov.tr>, (Erişim: 01.09.2017) dini duygu ise ilahi bir kuvvetin varlığından kaynaklanan düşünce, tasavvur ve hareketlerin bireyde uyandırdığı duygu (Yavuz, 2001: 90-91) olarak tanımlanır. İnsanoğlu, çevreden gelen uyarıcıların etkisiyle hayatı boyunca değişik duygular yaşar. Sevgi, korku, öfke, bağlanma gibi duyguların varlığı, hayatın başlangıcından yani doğumdan itibaren kabul edilmektedir. Ancak araştırmalara göre, bebeklik döneminde bu duygular bir bütün halindedir ve zamanla unsurlara ayrılabilir. Duyguların gelişimi, gelişimin diğer yönleri ile yakından ilişkili olmakla birlikte, duygu gelişiminde hem olgunlaşma hem de öğrenmenin büyük rolü vardır (Selçuk, 2005: 54; Bilici, 2016: 120-121). Bu nedenle duygular, olgunlaşma ve öğrenme ile birlikte hayatın her döneminde farklılıklar gösterebilir.

Kişinin temel ihtiyaçlarının karşılanıp karşılanmaması çeşitli duyguların doğmasına neden olmaktadır (Selçuk, 2005: 54-55). Bu nedenle duygular ve ihtiyaçlar arasında yakın bir ilgiden söz edilebilir. Araştırmalara göre, duygusal ihtiyaçları tatmin edilmiş çocuklarla, bu ihtiyaçları ihmal edilmiş çocuklar arasında daha sonraki gelişimlerinde farklılıklar gözlenmiştir (Razon, 1983: 30).

Duygular davranışlara yön verir, tutum ve davranışlara önderlik ederler. Din eğitiminde duygusal gelişimin en önemli faktörlerinden olan sevgi, korku ve bağlanma (Mehmedoğlu, 2005: 11-15; Kurt, 2017: 18-19) eğitimciler ve anne babalar için dikkat edilmesi gereken unsurlardır. Hemen hemen bütün eğitim psikolojisi kitaplarının duygusal gelişim bölümünde yer alan sevgi için psikolog ve pedagoglar pek çok şey yazmakta ve hepsi de sevginin gereği ve önemi üzerinde birleşmektedirler.

Duygusal gelişimin içinde yer alan diğer bir duygu da korkudur. Korku, bir tehlike veya tehlike düşüncesi karşısında duyulan kaygı, üzüntü (TDK “Korku”, <http://www.tdk.gov.tr>, Erişim: 01.07.2017) olarak ifade edilebilir. Çocuklarda görülen korkuların yaklaşık %90'ının yanlış eğitimden kaynaklandığı (Kanad, 1976: 79-80) gerçeği, eğitimcilerin dikkat etmesi gereken konulardandır. Çünkü çocukluk çağı korkuları bol olan bir dönemdir. Çocuğun kolay korkuya kapılma özelliğinden faydalanan yetişkinler bazı hatalı davranışlarda bulunabilmektedirler (Selçuk, 2005: 57). Çocuğun yaptığı hata karşısında “Allah yakar, Allah taş eder, Allah günah yazar” gibi ifadelerle çocuklar sindirilmeye çalışılmaktadır. Oysa bu yanlış sözler nedeniyle çocuk gözünde Allah, seven, koruyan, hoş gören, affeden bir varlık değil de, yakan, ceza veren bir varlık olarak canlanabilmektedir. Bu nedenle ilk çocukluk yıllarında korku duygusu ön plana çıkartılarak çocuklar Allah'tan korkutulmamalıdır.

Din eğitiminin yardımı işte bu noktada belirecektir. Korkunun yerini sevgi, ümitsizliğin yerini ümit, merhametsizliğin yerini merhamet alacaktır. Yine din eğitimi çocuğun duygusal gelişiminden dolayı ortaya çıkan sorulara cevap verebildiği ölçüde duygusal gelişime katkı sağlayacaktır.

2.3. Dini Gelişim ve Din Eğitimi

Dini gelişim, kişinin çocukluktan itibaren dini hayatının basitten mükemmele doğru geçirmiş olduğu değişim süreci veya süreçleri (Fırat, 1983: 15-16; Yavuz, 2001: 107; Hökelekli, 1993: 251) olarak ifade edilebilir.

4-6 yaş evresinde, dini tezahürler/dinsel kavramlar daha belirgin bir hal almaya başlar ancak çocuk tarafından tam olarak anlaşılabilir (Selçuk, 2005: 68). Bu dönemin en önemli özelliği taklittir. Çocuk, etrafındakilerin her türlü hareketini taklit eder ve bu yolla bazı dinsel davranışları yapmaya çalışır. Aile fertlerinde gördüğü dini motifli davranışları uygulamak ister. Kaynağı, sevileni taklit etme psikolojisine dayanan bu eğilim, çocuğun dini duygusunun oluşmasında ve gelişmesinde oldukça önemlidir (Armaner, 1980: 81-83).

4-6 yaş çocuklarda daha belirgin bir dini hazırlık göze çarpar. 4 yaşlarından itibaren taklidin yanında duygusal planda da dini hayata bir katılım söz konusu olmaya başlar (Ay, 2002: 13-15; Hökelekli, 1993: 255; Peker,

1993: 101-103; Armaner, 1980: 83.). Bu çağın belli başlı psikolojik özelliklerini göz önüne alarak yapılacak bir eğitim, çocuğun dini gelişiminde önemli bir rol oynayacaktır. Çünkü bu yaşlarda çocukta, taklitçilik, animizm (bütün varlıkların canlı, şuurulu ve iradeli olarak kabul edilmesi), antropomorfizm (görülmeleyen varlıkların insan şeklinde algılanması), egosantrizm (benmerkezcilik), inatçılık, olumsuzluk, müşahhas düşünce ve meraklılık (soru çağı) gibi duygusal ve zihinsel özellikler hâkim durumdadır (Armaner, 82-86; Peker, 103-104; Şentürk, 43-44).

Çocuk bu çağda düşünce seviyesi itibariyle müşahhas düşünme dönemindedir. Bu nedenle müşahhas varlıkları ve konuları daha kolay idrak ederken, mücerret konuları gerektiği gibi idrak edip değerlendiremez. Bu nedenle mücerredü müşahhaslaştırma yoluna gider. Allah, ahiret, melek, şeytan gibi mücerret kavramları, beş duyu organıyla tecrübe ettiği müşahhas varlık, olay ve durumların yardımıyla anlamaya çalışır. Bu duruma örnek olabilecek bir olay aşağıda verilmiştir.

Büyükler, ölen bir kişi için “Allah onu yanına aldı” derler. Bunun üzerine 4 ve 5 yaşında iki çocuk arasında geçen konuşma şöyledir:

- Allah onu yanına nasıl çekmiş olabilir ki?
- Bir mıknaatıs kullanmış olamaz mı?
- Herhalde insanları da çekebilecek özel bir mıknaatısı vardır...
- Bence Allah ölen insana görünmez bir elbise giydirir.
- Ben onu düşünmemiştim. Tamam, O'nun bir ışın kılıcı var. Yanına almak istediği insanları ışınlar ve onları artık biz göremeyiz (Jersild, 1970: 504-505).

Görüldüğü gibi çocukların sınırlı olan kapasiteleri mücerret (soyut) bir kavram olan ölümü anlamaya yetmediği için çocuklar kendilerine anlatılanlardan, televizyon veya internette gördükleri bilgilerden faydalanarak anlatılanları somutlaştırmaktadırlar. Bu nedenle çocuklara verilecek din eğitiminde, basit ve anlaşılabilir dini bilgiler yanında daha çok somut dini uygulamalara ağırlık verilmelidir (Koç, 2011: 182-193).

3. 4-6 YAŞ GRUBU ÇOCUKLARA DİN EĞİTİMİ VE DİN EĞİTİMİNİN NASILLIĞI

Birtakım potansiyel kabiliyetlerle dünyaya gözlerini açan insanoğlu başlangıçta bu kabiliyetlerin pek çoğunu kullanmaktan acizdir. Bir dizi gelişim süreci sonucunda bunlar faaliyet haline dönüşürler ve özgün bir kişilik dokusu oluştururlar (Mehmedoğlu, 2005: 22). Din duygusu da diğerleri gibi kişiliğin gelişme aşamalarında zaman içerisinde kendini belli edecek olan ve doğuştan gelen tabii bir istidattır. İşte din eğitimi gerek kişiliğin gelişme ve oluşma aşamasında gerekse din duygusunun ortaya çıkarılmasında ve yönlendirilmesinde önemli bir yer tutmaktadır. Çünkü İslam'da dine yönelme istidadı olarak kabul edilen fitrat çok özel bir kabiliyet olarak insana verilmiştir. Fitratın iyi ve doğru şeklinin muhafazası ve devamı ise sosyal bir varlık olan insanın yetiştiği muhit ve eğitim ile doğrudan ilgilidir (Pazarlı, 1972: 37-38; Ayhan, 1981: 165). Bu gerçeği dile getiren bir hadis-i şerifte Hz. Peygamber “*Her doğan çocuk fitrat üzere doğar. Sonra anne-babası onu Yahudi, Hıristiyan veya Mecusi yapar. Eğer anne-babası Müslüman iseler çocuk da Müslüman olur*” (Buhari, Cenâiz, 79; Müslim, Kader, 22,23) buyurmaktadır.

Hadisin muhtevasından öncelikle, insanların yaratılışları itibariyle temiz yani iyilik ve doğrulukta bulunmaya elverişli oldukları anlaşılmaktadır. Burada dikkat edilmesi gereken diğer ve önemli husus ise, eğitime açık olan insanın din eğitiminde en önemli faktörün aile olduğu vurgusudur (Mehmedoğlu, 2005: 23). Çünkü çocuğun iç çevresini oluşturan inanma yeteneği onu saran dış çevre tarafından özenle eğitildiği nispette bilinçli düşünce ve davranış şeklini alabilir.

Burada yeri gelmişken din eğitiminde ailenin öneminden kısaca söz etmek yerinde olacaktır.

İnsan hayatının başladığı yer olan aile, toplumsal yapının en küçük birimidir. Toplumbilimciler tarafından günümüze kadar çeşitli yönleriyle ele alınan ailenin temel özelliklerinden birisi evrensel olmasıdır. Toplumlar için son derece önemli ve evrensel olan (Freyer, 1963: 235) ailenin pek çok işlevinden (Biyolojik İşlev, Ekonomik İşlev, Koruyuculuk İşlevi, Psikolojik İşlev, Eğitim İşlevi, dini İşlev, Boş zamanları değerlendirme İşlev, Prestij sağlama işlevi gibi) bahsedilebilir (Elliot-Merill, 1961: 350-351; Tezcan, 2001: 127-135.). Ailenin bu işlevlerin en önemlilerinden biri kuşkusuz dini işlevdir.

Dinin doğal bir yetenek halinden, bilinç ve idrak halini alması hayli uzun bir zamanı gerektirir. Bu zamanın önemli bir kısmı aile dinamikleri tarafından kuşatılmıştır. Bu nedenle özellikle ilk çocukluk yılları aile-çocuk-din ilişkisinde kritik bir dönemdir (Mehmedoğlu,2005: 23). Bilimsel araştırmalar da göstermiştir ki, çocuğun

dini duygu ve düşüncesinin gelişmesinde, inanma ve ibadet konularındaki tutum ve davranışlarını belirleyen en baskın dış unsur aile kurumudur (Yavuz, 2001: 62).

Yapılan psiko-pedagojik araştırmalarda, özellikle ilk çocukluk döneminde çocuk, kendini özdeş tutacağı model olarak, anne ve babasını alır. Onların özellikleriyle değer yargılarını örnek olarak benimser, hareketlerini, konuşma ve davranışlarını taklit etmeye uğraşır. Bir başka deyişle çocuk dış dünyayı anne ve babasının gözüyle görmeye çalışır (Ay, 2002: 120). Bu bilgiden sonra, çocuğun manevi tabiatının iyi şekilde yetişmesinde dini eğitim ve onun elverişli aile çevresi haricinde başka bir şeye çok da fazla ihtiyacı olmadığını söylemek mümkündür.

Çocuk eğitimi söz konusu olunca, gelişim alanlarının gündeme gelmesi bir zorunluluktur. Çünkü çocuğa hangi konuda eğitim verilirse verilsin, çocuğun gelişim özellikleri ile gelişim alanlarının hangi seviyede olduğunu bilmek ve dikkate almak gerekir. Yukarıda zikredilen gelişim özelliklerinin yanında bedensel gelişim, sosyal gelişim, dil gelişimi ve ahlak gelişimi gibi gelişim alanlarını da bilerek eğitim vermek ayrı bir önem arz etmektedir. Söz gelimi, din dilindeki pek çok kelimenin anlaşılması çocuk için güçtür. Ölüm, kutsallık, günah, sevap, iyilik vs. bunlar soyut kavramların sadece bir kaçıdır. Çocuk bunları müşahhas anlamda düşünür ve çoğunlukla yanlış anlar (Selçuk, 2005: 32). Din eğitimcisi gelişim sürecini dikkate alarak çocuğun somuttan soyuta yapacağı geçişlerde çocuğa yardım etmelidir.

Her çocuğun gelişim safhasında bir "taklit" dönemi vardır. Çocuk gözleri bir kamera, kulakları bir teyp gibi ne duysa onu söyler; ne görse onu da yapar. Bu nedenle çocuk eğitiminde örnek davranışların diğer bir ifadeyle iyi bir rol model olmanın önemi büyüktür. Bu nedenle çocukların karakterlerinin şekillendiği çocukluk dönemlerinde anne-baba ve eğitimciler çocuklara iyi birer rol-model olmalıdır. Kısaca anne-baba ve eğitimciler çocuğun nasıl olmasını istiyorlarsa ve ondan neler bekliyorlarsa, öyle yaşamak ve öyle davranmak zorundadır. Unutmamak gerekir ki, eğitimde "eylem", "söz" den çok daha etkilidir.

Çocukların din eğitiminde dikkate alınması gereken diğer bir konunun da davranış kazandırma olduğunu söyleyebiliriz. Öğrenme ile davranış kazanma arasında oldukça kompleks bir yapının olduğunu görmekteyiz. Her ne kadar bu iki kavramı ayırmak güç olsa da aralarında farklılıktan bahsetmek mümkündür. Din eğitimi ve öğretimiyle çocuğa gerekli bilgilerin verilmesi öğrenme ile alakalı iken, öğrenilen bu bilgilerin özümsemek eyleme dönüştürmesi daha çok davranış kazanma ile alakalıdır. Dolayısıyla çocuklara din eğitimiyle davranış kazandırılmaya çalışılırken, davranışın boyutlarını ve davranış kazandırma yöntemlerini dikkate alma gereği ortaya çıkmaktadır. Çünkü davranış haline gelmeyen tutumların başkaları tarafından yeterince anlaşılması mümkün değildir. Tutumun görünen kısmını davranışları teşkil ettiğine ve insanların davranışlarına bakarak tanıdığımızı, iyi ya da kötü ilişkilerin davranışlarla kurulduğuna göre, her şeyden önce davranış eğitimine önem vermek gerekecektir (Ayhan, 1997: 91-92). Bütün insanlar için söz konusu olan davranış gelişiminde, eğitim için önemli imkânlar saklıdır. Çocukta beliren ilk sosyal tepkiyi tespit ederek geliştirmek, yönlendirmek, din eğitimi açısından bu gelişmeyi dikkate almak önemlidir.

Din eğitimi ve öğretiminde dua ve surelerin nasıl öğretileceği, neyin, ne şekilde verileceği hep etkin bir öğrenmeyi gerektiren konulardır. Örneğin, klasik şartlanma kuramı açısından bakıldığında, öğrenmenin basit anlamda bir uyarın-tepki eşleşmesi olduğu, tekrarların ve pekiştirmenin önemli olduğu, öğrenme ortamının bireyin öğrenmesine etkide bulunduğu ortaya çıkmaktadır (Sağlam, 2003: 31). Edimsel (Operant) şartlanma kuramına göre, çocukların olumlu girişimlerinin beklentilerine uygun ödüllendirilmesi, bilişsel öğrenme kuramına göre ise, eğitimin parça-bütün ilişkisi içinde neyi, ne zaman, nasıl yapılması gerektiği konularında öğrenme kuramlarının sonuçlarından yararlanmayı gerekli kılmaktadır.

Eğitim faaliyeti, ruhî ve bedenî güçlerini dengelemiş ve içinde barındırdığı bütün kabiliyetlerini sonuna kadar geliştirmiş, kendini yetiştirmiş insanı yetiştirmeyi hedefler. Tıpkı din eğitimi de bunun gibi insanın iradî, aklî, hissi güçlerini idrak etmesine, kendi varlığının şuuruna erişmesine, sağlam bir karakter oluşturmaya dolayısıyla dünya ve ahiret mutluluğuna ulaşmasına giden yolların önünü açmayı gaye edinir. (Mehmedoğlu, 2005: 1). Bu nedenle din eğitimi verilirken çocuğun psikolojik yapısının dikkate alınmasının yanı sıra, sevdirmeye ve benimsetmeye metoduyla da çocuğun duygularına ve gönlüne hitap edilmesi büyük önem taşımaktadır. Aksi takdirde din eğitiminin karakter gelişiminde beklenen olumlu tesiri yapamayacağı, bilgilerin katı kalıplar içerisinde verilmesinin çocuğun ileride yeni bilgileri kazanma imkânlarına set çekebileceği, çocuğun yanlış yönde sapmalara neden olabileceği göz ardı edilmemelidir.

4. SONUÇ

4-6 yaş grubu çocuklara din eğitimini nasıl verilmesi gerektiği üzerine yapılan bu araştırmada, çocuğa din eğitimi verilirken dikkat edilecek ilk konunun, psikoloji ve eğitim bilimlerinin öğrenme ve davranış kazanma

ile ilgili ortaya koyduğu sonuçlardan yararlanılması gerekliliğidir. Yine çocukların gelişim evrelerinin ve gelişim özelliklerinin bilinmesi din eğitimi verirken ilk ve en önemli basamağı oluşturmaktadır. Bu basamağı atlamadan çocuklara din eğitimi vermek hem akla hem dine hem de ilme uygun olacağı gibi, başarıyı da beraberinde getirecektir. Bunun için çalışmamızın pek çok yerinde yeri geldikçe bu hususun önemi belirtilmiştir.

Alanındaki kaynak eserlerin taranmasıyla elde edilen araştırmamız ışığında 4-6 yaş grubu çocuklara din eğitimi verilirken dikkat edilmesi gereken hususların neler olduğu ve nasıl bir din eğitimi sorusuna cevap aranmıştır. Gelecek geçmişin üzerine bina olur düşüncesinden hareketle 4-6 yaş grubu çocukların din eğitiminde çağdaş eğitim ilke ve prensipleri ışığında sevgiye dayalı, sade ve açık bir din eğitimi adım adım çocuğu sorumluluk çağına götürecektir.

Çocukluk çağında ilk yılların önemi ve sonraki yıllara etkisi, bugün artık tartışılmaya gerek duyulmayan bir vakıadır. Bu yıllarda verilen eğitimde, çevrenin ve eğitiminin rolü oldukça büyüktür. Çevre faktörünün ilk ve en önemli unsuru ise ailedir. Çocuğun ilk eğitimcisi, ilk öğretmeni olan anne-babaların iyi bir rol-model olmaları gerekmektedir. Çünkü eğitimde özellikle din eğitiminde “taklit” önemli bir öğrenme türüdür. Unutmamak gerekir ki, zihinsel ve bedensel olgunlaşmalar ile irtibatlı olarak gelişmeler kaydedecek olan dini duygu, kişilik oluşumunun vazgeçilmez bir öğesidir. Sağlam bir kişilik oluşturulması iyi bir din eğitimi gerekli kılmaktadır.

KAYNAKÇA

- Akyürek, S. (2004). Din Öğretiminde Kavram Öğretimi, Dem Yayınları, İstanbul.
- Armaner, N. (1980). Din Psikolojisine Giriş, Ayyıldız Matbaası, Ankara.
- Ataç, F. (1991). İnsan Yaşamında Psikolojik Gelişim, Beta Yayınları, İstanbul.
- Ay, M. E. (2002). Çocuklarımıza Allah'ı Nasıl Anlatalım, Timaş Yayınları, İstanbul.
- Aybey, S. (2015). “6-14 Yaş Arası Çocuğun Dini Gelişim Dönemi Özelliklerinin Bilinmesinin Din Eğitimi Açısından Önemi” Turkish Studies Volume 11/5 Winter, Ankara-Turkey, P. 69-84.
- Aydın, Ayhan, Gelişim ve Öğrenme Psikolojisi, İstanbul, 2000.
- Ayhan, H. (1997). Din Eğitimi ve Öğretimi, İFAV Yayınları, 3. Baskı.
- Başaran, İ. E. (1978). Eğitim Psikolojisi, Gül Yayınları, Ankara.
- Baymur, F. (1998). Genel Psikoloji, İstanbul.
- Bilici, A. B. (2016). Çocukların Dini Gelişimlerinde Camilerin Rolü, Turkish Studies Volume 11/5 Winter, Ankara-Turkey, P. 117-136.
- Binbaşıoğlu, C. (1982). Eğitim Psikolojisi, Binbaşıoğlu Yayınları, Ankara.
- Cihandide, N. (2014). “4-6 Yaş Çocuklarda Gelişim Özellikleri ve Eğitimde Dikkat Edilmesi Gereken İlkeler”, Kur'an Kursları Öğretici Kitabı – 2, DİB Yayınları, Ankara.
- Çamdibi, H. M. (2001). Şahsiyet Terbiyesi ve Din Eğitimi, (4. Baskı) Çamlıca Yayınları, İstanbul.
- Doğan, D. (2014). “Diyanet İşleri Başkanlığı Kur'an Kursları Öğretim Programı (Okul Öncesi Dönemi) Dini Bilgiler-1 Öğrenme Alanı Kazanımları Üzerine Değerlendirme”, KSÜ İlahiyat Fakültesi Dergisi, S. 24, Kahramanmaraş.
- Fırat, E. (1983). Eğitim Psikolojisi, Tin Yayınları, İzmir.
- Freyer, H. (1963). Sosyolojiye Giriş, çev. N. Balaban, Ankara.
- Gün, A. (2014). “Veli ve Öğretici Görüşleri Doğrultusunda 4-6 Yaş Grubu Kur'an Kursu Eğitimi: Samsun İli Örneği”, Amasya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, S. 7, Amasya, ss.33-66.
- Hökelekli, H. (1993). Din Psikolojisi, TDV Yayınları, Ankara.
- Jersild, A. T. (1970). Çocuk Psikolojisi, (çev. Gülseren Günce), A.Ü. Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları, No:70, Ankara, ss. 501-515.
- Kanad, H. F. (1976). Ailede Çocuk Terbiyesi, MEB Yayınevi, İstanbul.

- Kurt, İ. (2017). Velilerin 4-6 Yaş Grubu Kur'an Kurslarından Memnuniyet Düzeyleri ve Beklentileri Üzerine Bir Araştırma (Ankara Örneği), Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çorum.
- Mehmedoğlu, Y. (2005). Okul Öncesi çocuklarda Dini Duygunun Gelişimi ve Eğitimi, TDV Yayınları, Ankara.
- Oruç, C. (2013). Erken Çocukluk Dönemi Dini Gelişim Teorileri Bağlamında Din Eğitimi Turkish Studies , Volume 8/8 Summer, , Ankara, P. 971-987.
- Peker, H. (1993). Din Psikolojisi, Sönmez Matbaası, Samsun.
- Piaget, J. (1959). The Psychology of The Child, (Translated from French by Helen Weaver) Basic Books, Inc., New York.
- Razon, N. (1983). Çalışan Anne ve Çocuk, İ.Ü. Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul, 1983.
- Sağlam, İ. (2015). "4-6 Yaş Grubu çocukların Din Eğitimi", Kur'an Kursları Öğretici Kitabı – 2, DİB Yayınları, Ankara, ss. 20-22.
- Sağlam, İ. (2003). Çocuk ve İbadet, Düşünce Kitabevi, Bursa.
- Selçuk, M. (2005). Çocuğun Eğitiminde Dini Motifler, TDV Yayınları, Ankara.
- Sorenson, H. (1975). Eğitim Psikolojisi, (çev. G. Yazgan), MEB Yayınları, İstanbul.
- Şentürk, H. (1999). Eğitim Psikolojisi, Tuğra Matbaası, Isparta.
- Tezcan, M. (2002). "Çocuk Eğitiminde Ailenin İşlevine Sosyolojik Bir Bakış" AÜİFD, S. 1-4, XXII, ss. 127-135.
- Topçu, N. (1979). Psikoloji, Kurtulmuş Matbaası, İstanbul.
- Ülkü, F. (1988). "Çocukta Soyut-Somut Kavramı", Okul Öncesi Eğitim Dergisi, S. 15, Ankara, s. 20-31.
- Yavuz, K. (2012). Çocukta Dini Duygu ve Düşüncenin Gelişmesi, Boğaziçi Yayınları, İstanbul.
- Yavuzer, H. (2000). Çocuğunuzun ilk 6 Yılı, Remzi Kitabevi, İstanbul.
- Yazıbaşı, M. A. (2017). "Çocukluk Dönemi Din ve Din Eğitiminin Çocuklara Kazandırdıkları", İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi, C. 6, S. 1, ss. 309-326.